

## שלח ג

(ב) אין אבות דר' נתניי שטייט, אז די עשרה נסיונות<sup>14</sup> זיינען: חטא העגל, "ויצמא שם העם למים"<sup>15</sup> (ברפידים), "המרו על ים סוף", מרגלים, "תפלו על המן", "מחלקותו של קרח", שליו, און די דריי נסיונות "בתבערה ובמסה ובקברות התאוה"<sup>16</sup> (תבערה — מתאוונים<sup>17</sup>, במסה — "בלקיסת המן"<sup>18</sup>, קברות התאוה — שליו שני).

לויט דער דעה ווערן אויך אריינגע-  
רעכנט: חטא מתאוונים, מעשה קרח און "תפלו על המן", ולאידך ווערן ניט גע-  
רעכנט דער נסיון פון מים במרה, איין נסיון ביים<sup>19</sup> און איין נסיון במן<sup>20</sup>.

(ג) דער רמב"ם בפירוש המשניות שליו<sup>21</sup> רעכנט די עשרה נסיונות: ים סוף,

א. פון פסוקי "וינסו אותי זה עשר פעמים" לערנען אפ חז"ל, אז "עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקב"ה במדבר".

וועגן די "עשרה נסיונות", געפינט מען כמה דעות, ומהם:

(א) אין מס' ערכין: שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן. און ווי די גמרא איז דערנאך מפרט: שנים בים — אחת בירידה ("המבלי אין קברים במצרים") ואחת בעליי ("כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר"). שנים במים — במרה וברפידים. שנים במן — אל תצאו ויצאו, אל תותירו ויותירו<sup>22</sup>. שנים בשליו — שליו ראשון (דפ' בשלח<sup>23</sup>) ושלי שני (דפ' בהעלותך<sup>24</sup>). עגל ומדבר פארן (מרגלים).

(13) רפ"ד (וראה שם פ"ט, ב. נוסחא ב' דאדר"נ (ווילנא תרמ"ז) רפ"ח). וראה גם מדרש תהלים מזמור צה.

(14) אבל להעיר שבאדר"נ (רפ"ד) שם (משא"כ כשאר מקומות שבהערה הקודמת) מונה "עשרה נסיונות ניסה הקב"ה את אבותינו... לא נמצאו שלמים" — ולא מה שנסו אבותינו את הקב"ה (וראה גם בנין יהושע לאדר"נ שם).

(15) בשלח יז, ג.

(16) לשון הכתוב — עקב ט, כב.

(17) בהעלותך יא, א"ג.

(18) בנין יהושע לאדר"נ שם. וצ"ע לכאורה, שהרי "מסה" הוא נסיון המים ברפידים (בשלח יז, ז). אלא שע"כ אייפ' לפרש כן כאן, שהרי נסיון המים דרפידים כבר נמנה לפנינו. וראה נוסחת הגר"א שם. ואכ"מ.

(19) אלא שהובאה שם גם דעת ר"י. המרו על הים המרו בתוך הים.

(20) ראה בנין יהושע שם. ואכ"מ.

(21) לאבות שם. וכ"ה במאירי ונחלת אבות (להאברנאל) שם — ומשמע שכן היתה גירסתם בערכין שם. וראה מלאכת שלמה לאבות שם.

(1) פרשתנו יד, כב.

(2) אבות פ"ה מ"ד.

(3) כ"ה גירסת אדה"ז בסידורו. ובמשניות לפנינו: המקום (כ"ה).

(4) טו, א ואילך.

(5) שנים כ"ו אחת: צ"ע טעם השינוי מל' זכר לנקבה. ועד"ז צ"ע בהמשך הגמרא: שנים בים אחת כ"ו. ובצ"ע ערכין שם הכל בלשון זכר: שנים כ"ו אחד כ"ו. ובליש בשלח רמז רלב: שנים כ"ו אחד כ"ו שנים בים אחת כ"ו. וראה הגהות היעב"ץ ערכין שם.

(6) בשלח יד, יא.

(7) שם טו, כב ואילך.

(8) שם יז, א ואילך.

(9) ראה שם טו, כה ואילך (ושם, כט. אבל ראה מ"ש ע"ה"ג בערכין שם ריש ע"ב).

(10) שם, יט"ב (ושם: אל יותר).

(11) שם, ג, שם, יב"ג.

(12) יא, ד ואילך.

לים<sup>26</sup>, וועלכער איז דער נסיון העשירי (וויבאלד אַז „וינסו אותי זה עשר פעמים" איז געזאגט געווארן דאָ ביי די מרגלים).

מ'דארף אָבער פאַרשטיין פאַרוואָס נעמט אָן רש"י (— פש"מ) די דעה פון מס' ערכין און ניט ווי עס רעכנט זיי דער רמב"ם אין פירוש המשניות:

וואָס רש"י רעכנט ניט בקשת המן אַלס נסיון — איז מובן, ווייל<sup>27</sup> רש"י (— פשוטו ש"מ) האַלט אַז „לחם שאלו כהוגן"<sup>28</sup> און דער איבערשטער האָט זיי דערפאַר געגעבן דעם מן „דרך חובה"<sup>29</sup> [ובמקומו רעכנט רש"י שליו הראשון, וואָס „בשר שאלו שלא כהוגן"<sup>30</sup>];

אָבער: א) חטא המתאוננים ווערט בפירושו דערציילט אין חומש<sup>31</sup>, ב) דער נסיון השני בים (בעליי) ווערט ניט דערמאָנט אין פשוטו של מקרא

[ואדרבה: פון פירוש רש"י אין פ' בשלח<sup>32</sup> — „שפלטן הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו כו' כך הם כו' — איז מוכח, אַז רש"י נעמט אַז,

מרה, בקשת המן במדבר סין, אל תותירו, אל תצאו (ביום השבת), מים ברפידים, מעשה העגל, תבערה (מת-אוננים), קברות התאוה (שליו) און חטא המרגלים.

לויט דער דעה קומט צו (לגבי די גערעכנטע במס' ערכין) דער חטא המתאוננים, און אויך וואָס אידן האָבן געבעטן דעם מן, און אַנשטאַט זיי איז ער משמיט איין נסיון בים און איין נסיון בים שליו<sup>33</sup>.

ב. רש"י, בפירושו על התורה, אויפן פסוק: „זה עשר פעמים" איז מפרש: „שנים"<sup>34</sup> בים ושנים במן ושנים בשליו וכו' כדאיתא במס' ערכין — ווי די דיעה איז ערכין<sup>35</sup>.

דאָס וואָס רש"י (— בדרך הפשט) קען ניט אָננעמען די דעה פון אבות דר' נתן איז מובן<sup>36</sup>, ווייל<sup>37</sup> די צוויי נסיונות פון מעשה קרח און „תפלו על המן" זיי-נען פאַרגעקומען נאָכן חטא המרג-

22) וכבר שקיט בזה בחדאיג מהרשא ערכין שם. אהבת איתן לעי ערכין שם. תריס וורע יצחק לאבות שם. ועוד.

22\*) בדפוס ראשון דרש"י ליתא התיבות „שנים בים", ובכתי יימן (ירושלים ג.י.) (תשמ"א) במקום „שנים במין איתא, שנים במים" [ובא מכת"י רש"י (שתחי) נעתקו כל העשרה, ובעוד כתי — נעתקו כולם לבד „שנים במים"]. וראה לקמן בפנים סעיף ד"ה.

אבל ברוב כתי רש"י (שתחי), דפוס שני ודפוס רש"י לפניו — הלשון הוא כפנים.

23) ההכרח בפש"מ לפרש שמספר עשר הוא בדיוק — ולא (כפי הרשב"ם והראב"ע) „עשר" כאן פירושו „הרבה" [כמו: עשרת מונים (ויצא לא, ז אבל ראה פרש"י שם), שם, מא; ואפו עשר נשים (בחוקותי כו, כו), ועוד] — מרמז רש"י בהעתקתו מהפסוק (בהדיה) גם תיבת „זה", המורה על דיוק. 24) נוסף על הנ"ל הערה 14.

25) ראה עדין חדאיג מהרשא ערכין שם.

26) כי מה שנתפלו על המן היינו הסיפור דפ' חקת (כא, ה), וכמפורש בפרש"י דברים (א, א ד"ה בין פארו) — ולא דבהעלותך (יא, ד) [שהוא חלק מנסיון דשלי שני]. וכן מחלוקת קרח — ראה רש"י קרח טז, ד. אבל ראה פרש"י דברים שם ד"ה וחצרות. מפרש"י רש"י קרח ודברים שם. שפ"ח ריש פרשתנו. וראה לקמן הערה 51.

27) או י"ל כמ"ש בחדאיג מהרשא ערכין שם „דהיינו דשלי".

28) בשלח טז, ח. וכן שם, ז: ששאלתם לצורך (וראה לקושי חט"ז ע' 166 הערה 30).

29) פרש"י שם, ז.

30) פרש"י שם, ח. ועדין שם, ז. וראה גם לקושי שם (ע' הנ"ל), שהחלונות דבני היו בעיקר בנוגע להבשר. ע"ש. וראה מפרשים לתהלים עח, יח ואילך.

31) יד, ל.

פסוק<sup>36</sup>, אלה הדברים אשר דבר משה גו' במדבר בערבה גו' ודי זהב, אז זיי ווערן נרמז אין די נעמען וואס ווערן דאָרט אויסגערעכנט אין פסוק. עד"ז איז פאָראַן אַ מ"ד אין ספרי<sup>37</sup>, אז די אַלע עשרה נסיונות וועלכע ווערן אויס- גערעכנט אין מס' ערכין (ב' בים כו') זיינען מרומז אין דעם פסוק הנ"ל<sup>38</sup>.

און אזוי לערנט רש"י<sup>39</sup>, אז דער פסוק „אלה הדברים גו'“ איז כולל „דברי תוכחות“, און אז „מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום“, און דערנאָך איז רש"י מפרט די חטאים וועלכע ווערן דאָ נרמז, וז"ל: במדבר — . . מה שהכעיסו- הו במדבר שאמרנו מי יתן מותנו וגו'<sup>40</sup>; בערבה — בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור כו'; מול סוף — על מה שהמרו בים סוף כו'; בין פארן ובין תפל ולבן — . . שתפלו על המן שהוא לבן . . במדבר פארן ע"י המרגלים; וחצרות — במחלקותו של קרח כו'; ודי זהב — . . העגל

לפי' קומט אויס, אז אין דעם פסוק בדברים ווערן גערעכנט ניט די זעל- ביקע ענינים ווי די עשרה נסיונות אין מס' ערכין (וואָס רש"י ברענגט בפרשתנו, כנ"ל).

דאָרף מען האָבן אַ ביאור: פאָרוואָס לערנט ניט רש"י ווי דער מ"ד אין ספרי (אָדער — אבות דר' נתן), אז די דברי תוכחה פון משה רבינו זיינען בשייכות צו די זעלבע חטאים וואָס אויף זיי האָט דער אויבערשטער מוכיח געווען די

אז בפועל איז ניט געווען קיין נסיון בעלייתם מן הים<sup>32</sup>] —

און היות רש"י איז מפרש פשוטו של מקרא, האָט ער געדאָרפט רעכנען מתאוננים און ניט רעכנען אַ צווייטן נסיון בים, וואָס דאָס איז כפירוש הרמב"ם (וועלכער רעכנט בלויז נסיונות וואָס „כולם דברי הכתוב הם“<sup>33</sup>), און ניט „כדאיתא במס' ערכין“<sup>34</sup>.

ועוד: וויבאלד רש"י רעכנט „שנים בים“ — קומט אויס, אז (צוזאַמען מיטן חטא המתאוננים וועלכער איז „דברי הכתוב“) זיינען שוין געווען עלף נסיונות במדבר בזמן חטא המרגלים!

ג. אויך דאָרף האָבן אַ ביאור:

אין אבות דר' נתן<sup>35</sup> פאָרבינדט ער (כו"כ פון) די עשרה נסיונות מיטן

(32) וראה בארוכה לקו"ש חיד (ס"ע 5 ואילך הערה 34) דמ"ש רש"י (דברים שם ד"ה מול סוף) וכן בנסעם מתוך הים — הכוונה לזה שלא רצו לנסוע משם (פרש"י בשלח טו, כב), ולא להנסיון (שבערכין שם) בעליי (אף שרש"י מסיים בדברים שם „כדאיתא בערכין“, וראה לקו"ש שם הכוונה בזה).

(33) לשון הרמב"ם שם. ועד"ז בנחלת אבות שם. (34) בתור"ט שם האריך (וראה גם חדא"ג מהרש"א ערכין שם) דלשיטת הש"ס המתאוננים והאספסוף חד ענינא הוא. אבל (לפרש"י) פשוטו של מקרא בהעלותך שם ובפ' עקב (ט, כב) לא משמע כן. וכן מוכח בפרש"י בהעלותך (יא, א. שם, ד) שהם ב' ענינים שונים. ומפורש כן בפרש"י לש"ס (שבת קטז, א).

(35) רפליד (אבל ראה לעיל הערה 14). וכ"ה במדרש תהלים מזמור צה.

(36) ר"פ דברים.

(37) דברים שם ד"ה ודי זהב.

(38) ראה פירוש רבינו הלל ועוד לספרי שם.

(39) ר"פ דברים. וראה גם תרגומים שם.

(40) בשלח טז, ג.

(\*) אלא שבכל אופן צ"ע מה שרש"י מציין לערכין, ולא לספרי על אחר או לאדר"ג (פל"ד) — שפרש"י על פסוק הנ"ל בפשטות מיוסד עליהם — שגם בהם הובאה דרשת ר"י עה"פ (תהלים קו, ז) וימרו על ים בים סוף, שהיו ב' נסיונות על הים (אלא שאינו מפורט).

ברפידים" — און דוקא דעם נסיון דער-  
מאָנט נײַט רש"י בפירושו פון וינסו (און)  
איז אים כולל אין „וכו“!

ה. לכאורה וואלט מען געקענט  
פארענטפערן (די שאלות שבסעיף ד), אז  
מיט מציין זיין צו מס' ערכין איז רש"י  
אויסן נײַט אזוי די אנדערע פיר נסיונות,  
וועלכע ער ברענגט נײַט אַראָפּ, נאָר  
בעיקר — וויסן וועלכע זיינען די זעקס  
וועלכע ער איז יא מעתיק.

איז אנדערע ווערטער: בשעת דער בן  
חמש למקרא וועט לערנען דעם פסוק  
„וינסו אותי זה עשר פעמים“, וועט ער  
בעצמו געפינען אין חומש כמה נסיונות,  
וועלכע שטייען בפירוש, און רש"י דארף  
נאָר באַוואַרענען די ערטער וואו מען  
קען מאַכן א טעות. דעריבער דארף  
רש"י נײַט מפרט זיין „שנים במים“ (וועל-  
כע זיינען מפורש אין פסוק), ועד"ז —  
נײַט דעם חטא העגל וחטא המרגלים.

משא"כ ביים ים, וואס אין פסוק  
שטייט בלויז איין נסיון<sup>41</sup> — מוז רש"י  
צוגעבן אז עס זיינען געווען „שנים במים“  
(און ווי זיי ווערן אויסגערעכנט,  
כדאיתא, אין מס' ערכין):

עד"ז ביים מן, וואו עס וואלט געווען  
א הוה אמינא אז מען דארף אויך רעכע-  
נען בקשת המן (היות אז דאס איז גע-  
ווען אין אן אופן פון „וילונג“), כפירוש  
הרמב"ם — באַוואַרנט רש"י אז עס זיי-  
נען געווען בלויז „שנים במן“ (כדאיתא

אידן זאגנדיק „וינסו אותי זה עשר  
פעמים“<sup>41</sup>?

ד. אין לשון רש"י (בפרשתנו) גופא  
איז נײַט מובן:

(א) וויבאלד רש"י איז סיי-וויי נײַט  
מעתיק בפירושו אלע צען נסיונות, נאָר  
ער זאָגט אז דער וואָס וויל וויסן  
בפרטיות (וואָס דאָס איז נײַט נוגע  
לפשוטו ש"מ דאָ — דערפאַר בריינגט  
ער עס נײַט דאָ) קען עס וויסן פון מס'  
ערכין („וכו" כדאיתא במס' ערכין) —  
פאַרוואָס רעכנט ער אויס זעקס פון זיי  
און שרייבט נײַט בקיצור „שנים בים וכו'  
כדאיתא במס' ערכין“?

(ב) דער לשון אין מס' ערכין איז:  
„שנים בים ושנים במים שנים במן שנים  
בשלין כו" — רש"י בפירושו אָבער  
היפּט איבער די ווערטער „שנים  
במים“<sup>42</sup> — און איז זיי כולל אין דעם  
„וכו" וועלכן ער זאָגט נאָך „שנים  
בשלין“?

די תמ' איז נאָך גרעסער: דער  
אינציקער פון די אלע צען, וואָס די  
תורה זאָגט בפירוש אז אידן האָבן דער-  
מיט מנסה געווען דעם אויבערשטן<sup>43</sup>,  
איז פון די „שנים במים“ דער נסיון

(41) כי אף אם נתוספו עוד חטאים — אין זה  
טעם שלא להוסיף על החטאים הקודמים. וראה  
מחזור ויטרי לאבות שם: ועל כולם הוסיף משה.

(42) ודוחק גדול לומר שכן היתה גירסת רש"י  
בערכין — שהרי סוגיית הגמ' שם מפרטתם ג"כ  
בסדר זה (שנים בים אחת בירידה כו' שנים במים  
כו').

(43) משא"כ זה שהקב"ה ניסה את בניי —  
מפורש במרה (בשלח טו, כה וברש"י שם): וכן במן  
(שם טז, ד (וראה פרש"י שם). עקב ח. טז). וראה  
עקב ח. ב.

(44) בשלח יו, ב. שם, ז. וראה ואתחנן ו, טז  
ובפרש"י שם. — אלא שבחז"ל (עז, יח. וכן שם קו,  
יד) נאמר „וינסו א"ל" גם בנוגע להשלי (ראה  
מפרשים לתהלים דלעיל הערה 30). ולהרמב"ם  
שמנה גם בקשת המן — יל דמ"ש (בתהלים עז  
שם). לשאל אוכל לנפשם" כולל גם המן (ראה  
ראב"ע שם, כ) בשם ר"מ הכהן.

(45) ובפרט ע"פ הגיל בפנים סעיף ב.

דער חטא איז ע"פ פשוטו ש"מ (לדעת רש"י<sup>50</sup>) — ניט געווען קיין ענין פון „וַיִּנְסוּ אוֹתִי“, נאָר אַז „עלילה האיד לפרוש מאחרי המקום“.

און דעריבער נעמט אָן רש"י דעם פירוש פון מס' ערכין — ווייל דוקא די צען מאורעות האָבן אין זיך דעם זעלבן חטא פון „וַיִּנְסוּ אוֹתִי“<sup>51</sup> (— אויס-פרוואון דעם אויבערשטן מצד חלישות אין אמונה<sup>52</sup>).

און דאָס איז אויך דער טעם השינוי פון די אויסגערעכענטע פרטים אין פרש"י דאָ און אין פרש"י בפ' דברים: אין אונזער סדרה רעדט זיך וועגן ענינים וועלכע זיינען אַ נסיון-אין פ' דברים רעדט זיך וועגן דברי תוכחה פון משה'ן אויף חטאים פון אידן בכלל (לאו דוקא די וועלכע זיינען אַ נסיון<sup>53</sup>) — אַזעלכע וועלכע זיינען חטאים עיקריים וכלליים פון דור המדבר<sup>54</sup>.

במס' ערכין אַז די „שנים במן“ זיינען „אל תותיר“ און „אל תצא“.

עד"ז בנוגע צום שליו: עס זיינען פאַראַן דיעות<sup>55</sup> אַז די סיפורים וועגן דעם שליו (אין פ' בשלח און פ' בהעלותך) זיינען ניט קיין צוויי באַזונדערע מאורעות, נאָר היינוּ הך — דערייַ בער באַוואַרנט רש"י: „שנים בשליו“.

סאיז אָבער אַ דוחק גדול אַזוי צו לערנען. וואָרום כּשם ווי עס איז ניט קלאָר צי בקשת המן ווערט גערעכנט אַלס נסיון (וויבאַלד לחם איז אַ דבר הכרחי), אַזוי איז אויך אַ ספק צי דער פאַל פון מרה (וואָס אידן האָבן גע-פרעגט „מה נשתה“<sup>56</sup>) איז אַ נסיון (ווי-באַלד — מים איז אַ הכרח). עד"ז קען ווערן אַ קלער צי מ'דאַרף רעכענען דעם חטא המתאוננים אַלס נסיון. ועוד.

ו. וי"ל דעם ביאור בכל זה:

דער פירוש רש"י דאָ, קומט בהמשך צו זיין פירוש גלייך פאַר דעם — אויפן וואָרט „וַיִּנְסוּ“ — „כמשמעו“. און ווי מפרשים<sup>57</sup> זיינען מבאר, אַז מ'קען דעם וואָרט „וַיִּנְסוּ“ אָפטייטשן במובן של „כעס“<sup>58</sup>, באַוואַרנט רש"י, אַז „וַיִּנְסוּ אוֹתִי“ מיינט „כמשמעו“ — אידן האָבן אויסגעפרוואוט דעם אויבערשטן.

ועפ"ז איז פאַרענטפערט בפשטות פאַרוואָס רש"י קען ניט אָננעמען שיטת הרמב"ם, אַז דער חטא המתאוננים גייט אַריין אין חשבון פון נסיונות — ווייל

(46) הובאו ונסמנו בת"ש בשלח טז אות פג.

(47) בשלח טז, כד. וראה רש"י שם, כה.

(48) גירא עה"פ.

(49) „ובעירובין [לכאורה ציל: ובערכין] מפרש

רש"י . . לשון כעס הוא“ (גירא שם. וראה פרש"י

שבע"י ערכין שם). וכיה בשטמ"ק ערכין שם (ריש

ע"ב מהרא"ש.

(50) בהעלותך יא, א. משא"כ בפיה"מ להרמב"ם שם (בתרגום קאפח): בהסתפקם באותו המקום במושגי האמת ונתמרדו. וראה גם מאירי ונחלת אבות שם.

(51) ולכן אין מעשה קרח מן העשרה נסיונות (גם להדיעה שהי' לפני מעשה המרגלים — ראה לעיל הערה 26) — כי מעשה קרח לא הי' נסיון, כיא שקרח נחנא על נשיאותו של אליצפן כו' (רש"י קרח טז, א ד"ה ודתו ואבירם).

(52) שלכן גם חטא העגל בכלל הנסיונות — אף שלכאורה הוא רק חטא (וכקושיית השטמ"ק שם. ומטעם זה מפרש „וַיִּנְסוּ“ לשון כעס) — כמיש בתו"ט שם (אלא שסמ"ק „ומ"מ ניל שלא נחשוב עגל כלל מן המנין לפי שאינו נסיון אלא חטא“). וראה גם נחלת אבות ודרך חיים (להמהר"ל) אבות שם. ואכ"מ.

(53) כי כמה מהעשרה נסיונות לא היו חטאים, ובפרט — חטאים עיקריים כו' (שלכן לא מצינו שבני' נענשו עליהם). — וצ"ע למה מנה כיו החטאים גם מה שהמרו בים.

(54) להעיר מלקיש חיד ע' 4 הערה 21.

[דער חטא בבעל פעור, המרו בים סוף, תפלו על המן (אויף וועלכן זיי זיינען געווארן מיט די נחשים השרפים<sup>55</sup>), חטא המרגלים, מעשה קרח וחטא העגל].

ז. מען דארף נאך אבער פארשטיין:

אמת טאקע, אז ברוב המקומות איז דער ווארט „וינסו“ א לשון נסיון, אבער דא איז דאך דער פסוק ממשיך „(וינסו אותי גו') ולא שמעו בקולי“, אז זיי האבן בפועל נישט געפאלגט דעם ציווי ה' — וואלט דאך צוליב דעם מער מתאים געווען צו טייטשן „וינסו אותי“ מלשון כעס, און נישט מלשון נסיון

(וכמובן — מנסה זיין דעם אויבערשטן מוז נישט זיין פארבונדן מיט עובר זיין אויף א ציווי פון אויבערשטן. און ווי מען זעט, אז כ"כ פון די עשרה נסיונות וואס זיינען אויסגערעכנט אין מס' ערכין זיינען נישט געווען אינעם אופן פון „לא שמעו בקולי“).

איז די הסברה בזה: דער הכרח פון רש"י צו מפרש זיין „וינסו — כמשמעו“ איז נישט (נאר) מצד דעם אפטייטש פון ווארט „וינסו“, נאר מצד כללות תוכן הענין — און דעם ענין דייטעט רש"י אן דורך מעתיק זיין די דריי זוגי נסיונות (פון מס' ערכין), כדלקמן.

ח. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם עטלעכע צ"ע אין דער פרשה:

(א) נאך דעם ווי דער אויבערשטער האט געזאגט צו משה רבינו „אכנו בדבר ואורישנו גו'<sup>56</sup>“, האט משה געטענה'ט צום אויבערשטן: „ושמעו מצרים גו' ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו גו'

והמתה את העם הזה גו' ואמרו הגוים גו' מבלתי יכולת ה' גו'<sup>57</sup>. איז צ"ע: ווי קען זיין, אז אויסער דער טענה „ואמרו הגוים . . מבלתי יכולת ה' גו'“ האט משה רבינו נישט געפונען קיין טענות ולימוד זכות, אויף מבטל זיין די סכנה פון „אכנו“ און „אורישנו“ פון אלע אידן — ששים רבוא לבד הנשים והטף (און אנשים למטה מבן כ' ולמעלה מבן ס')<sup>58</sup>!

(ב) משה האט געבעטן דעם אויבערשטן „סלח נא לעון העם הזה כגדול חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה“, און דער אויבערשטער האט אויף דעם מסכים געווען און געזאגט „סלחתי כדברך“<sup>59</sup>. איז נישט מובן: ווי באַלד דער אויבערשטער האט סולח געווען די אידן — פארוואס האט דאס נישט געהאלפן במילואו און ס'איז טראץ דעם געווען די גזירה<sup>60</sup> „אם יראו את הארץ גו'“?

ט. וי"ל ההסברה בזה:

דאס וואס דער אויבערשטער האט געזאגט אז דער דור המדבר וועט נישט אריינקומען אין ארץ ישראל, איז נישט אין גדר פון אן עונש צדדי, נאר א תוצאה „טבעית“ פון זייער (חטא ו)מצב.

דאס אלץ וואס די מרגלים האבן דער-ציילט וועגן ארץ ישראל — די גבורה פון די יושבי הארץ וכ' — איז געווען אמת<sup>61</sup>, אזוי אז דער אריינגיין אין ארץ ישראל האט געקענט זיין דוקא (אויב

(57) שם, י"ט.

(58) ראה גם (בארוכה) לעיל ע' 96 ואילך (ושם נתיב בארץ).

(59) שם, י"ב.

(60) שם, כג.

(61) ראה פרשי פרשתנו יג, כו. וראה גם לעיל

ע' 92. ושינ.

(55) חוקת כא, ו.

(56) פרשתנו יד, יב.

אויף דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט משה'ן „סלחתי כדברך“, און ווי רש"י איז מפרש: „בשביל מה שאמרת פון יאמרו מבלתי יכולת ה'“. אָבער די סליחה נעמט אַראָפּ דעם (חטא וּבמילא — דעם) עונש, אַז עס זאל נישט זיין „המתה כאיש אחד“. אָבער בנוגע דעם נישט אַריינגיין אין ארץ ישראל — האָט די סליחה נישט געהאַלפן. וואָרום דער חסרון אין דעם איז, כנ"ל, נישט אַז עונש אויף אַ חטא, נאָר דאָס וואָס זייענדיק אינעם מצב פון „לא יאמינו גו' בכל האותות“ דאַרף זיין דער כיבוש בדרך הטבע און בטבע איז עז העם גו' און זיי (דער דור המדבר) קענען נישט כובש זיין ארץ ישראל.

י"ד. ע"פ כל הנ"ל איז מובן פאַרוואָס רש"י מוז דאָ מפרש זיין „וינסו — כמשמעו“. אע"פּ אַז פון המשך לשון הפסוק קען אויסזען אַז „וינסו“ דאָ איז לשון כעס (— היות אַז „ולא שמעו בקולי“) — איז אָבער פון כללות תוכן הפרשה מוכח, אַז דער חסרון פון „וינסו אותי“ באַשטייט אין חלישות האמונה פון דור המדבר, וואָס דאָס איז געווען די סיבה צו דער גזירה „אם יראו את הארץ גו'“.

ועפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס רש"י איז מעתיק נאָר די (זעקס) נסיונות פון מס' ערכין — ווייל דוקא אין די נסיונות איז מודגש און ניכר אויף וויפל עס האָט געפּעלט אין דעם חזק האמונה פון אידן, וואָס עפ"ז איז מובן פאַרוואָס משה האָט נישט געקענט פועל זיין מבטל זיין די גזירה<sup>60</sup> „אם יראו את הארץ גו'“.

מ'האָט אַ בטחון חזק אין יכולת ה' און אין זיינע אותות: נישט קוקנדיק אויף דער גבורה פון די יושבי הארץ, קען דער אויבערשטער געבן אידן דעם כח (צו) מנצח זיין בדרך נס. און ווי רש"י<sup>62</sup> ברענגט די רייד וואָס קלב האָט גע- זאָגט: „והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו“, „עלה נעלה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו“ — אלעס באופן פון נסים.

און דאָס איז פירוש הדברים וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה'ן — „ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבן. אכנו בדבר גו'“<sup>63</sup>: „וויבאַלד אידן זיינען אינעם מצב פון „לא יאמינו בי בכל האותות“, זיינען זיי נישט קיין „כלי“ צו הנהגה נסית, מ'זאל זיי פירן אין ארץ ישראל בדרך פון כל האותות

וע"ד ווי געלערנט פריער<sup>64</sup> בפשטות (פשוטו ש"מ): ואם תלכו עמי קרי גו' והלכתי אף אני עמכם בקרי.

און במילא איז „אכנו גו'“.

אויף דעם האָט משה געענטפערט<sup>65</sup> „ושמעו מצרים גו' ואמרו גו' מבלתי יכולת ה' גו'“: „וויבאַלד דער גאַנצער טעם פון „אכנו גו'“ הייבט זיך אָן, איז מצד דעם „לא יאמינו בי“ — איז דאָך אדרבה: דער „והמתה את העם הזה כאיש אחד“ וועט גורם זיין אַז דער „לא יאמינו בי“ זאל זיין אין נאָך אַ גרע- סערער מאָס — מצרים גו' וועלן זאָגן „מבלתי יכולת ה' גו'“.

יא. דער ביאור אין דעם:

אין אַ פריערדיקן פסוק שטייט אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט „(ו)עד

(62) פרשתנו שם, ל (וראה לקו"ש ח"ח ע' 87 ואילן). וראה גם פרשתנו יד, ח"ט.

(63) פרשתנו שם, יא"ב.

(64) בחוקותי כו, כא"כד.

און „זה עשר פעמים (ביז דאס האט גע-  
בראכט אז) ולא שמעו בקולי“ — איז  
וואס וועט העלפן אז מ'וועט באווייזן  
נאך אותות און גרעסערע וכו' — עס  
בלייבט נאך אלץ א מקום לנסיון וכו'.

יב. און דער אופן אין „וינסו אותי“  
דריקט זיך אויס דוקא אין די דריי סוגי  
נסיונות וואס רש"י ברענגט; ביי זיי איז  
דער דבר והיפוכו („רואים את כבודי  
ואת אותותי גו' (וביחד עם זה) וינסו  
אותי“) געווען אין דעם זעלבן ענין  
גוף:

„בים“ — וואס דער צווייטער<sup>66</sup> נסיון  
איז געווען בשעת עלייתם מן הים, וואס  
אידן האבן געזאגט „כשם שאנו עולים  
מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר“.  
אין דער זעלבער צייט ווען דער אוי-  
בערשטער האט פאר זיי געמאכט דעם  
גרויסן נס פון קריעת ים סוף, האבן אידן  
בשעת מעשה גופא מנסה געווען דעם  
אויבערשטן<sup>67</sup> און געטענה'ט — אפשר  
זיינען אידן די מצרים געראטעוועט גע-  
ווארן!<sup>68</sup>

„שנים במן“ — „אל תצאו ויצאו, אל  
תותרו ויתירי“: דער מן איז געווען א  
נס גלוי, א בריאה חדשה<sup>69</sup> לחם מן  
השמים — און אין מן און מיטן מן גופא  
האבן אידן מנסה געווען דעם אוי-  
בערשטן: דער אויבערשטער האט אנגע-

אנה לא יאמינו בי בכל האותות גו',  
משא"כ דא, וואו עס רעדט זיך וועגן  
דער גזירה „אם יראו את הארץ גו',  
האט דער אויבערשטער געזאגט דעם  
לשון: „(כי כל האנשים הרואים את  
כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים  
ובמדבר) וינסו אותי גו'“ (און ניט „ולא  
האמינו ב'“).

דערפון איז רש"י מדייק, אז דער חטא  
פון „וינסו אותי“ איז — אין דעם ענין  
— הארבער ווי „לא האמינו ב'“ (סתם),  
וואס דערפאר איז דאס א סיבה, אז  
אפילו נאך דעם ווי דער אויבערשטער  
איז סולח אידן אויף זייער חטא און —  
כדברך, קענען זיי ניט כובש זיין ארץ  
ישראל.

אין וואס באשטייט די הארבקייט פון  
„וינסו אותי“ (ואפילו לגבי „לא האמינו  
ב'“ (סתם)? איז פארשטאנדיק:

בשעת „לא יאמינו בי בכל האותות  
אשר עשיתי בקרבן“, מען גלויבט ניט  
אין די באווייזענע ג-טלעכע אותות, איז  
פאראן אן עצה: מ'וועט פאר זיי ווייזן  
אזא (גרעסערן און מער פלאדיקן) נס  
ומופת דורך וועלכן מ'וועט שוין מוזן  
גלויבן ביכולת ה' און דאס וועט  
ברענגען צו „יאמינו ב'“. ובלשון  
הכתוב: „והי אם לא יאמינו גו' לקול  
האות הראשון והאמינו לקול האות  
האחרון.“

אבער „וינסו אותי“ איז דער מצב —  
עס רעדט זיך וועגן „אנשים הרואים  
(לשון הווה) את כבודי ואת אותותי אשר  
עשיתי במצרים ובמדבר“ — זיי זעען  
און אנערקענען אז דער אויבערשטער  
האט געמאכט די אותות — און אעפ"כ  
האבן זיי מנסה געווען דעם אויבערשטן

66 וגם בנסיון הא' בים, מודגש שהאמינו שבידי  
ה' להושיעם, שלכן „ויצעקו בניי אל ה'“ (בשלח יד, י  
ובפרשי שם), ותומי — „ויאמרו אל משה המבלי  
אין קברים גו'“!

67 ולכן נקט רש"י „שנים בים“ .. כדאיתא  
בערכין דוקא (ולא כבפירושו בפ' בשלח, כגיל סיב  
ובהערה 32) — כי רק עפ"י מובן פשט"ם כאן (חומר  
הענין ד"וינסו אותי").

67 וראה תודיה כשם ערכין (שם ע"א).

68 ראה רמב"ן בשלח טז, ז (ובחיי שם, יג).

המרגלים — איז ניט געווען דער דבר והיפוכו אין דעם ענין גופא, און דער פאר איז רש"י זי ניט מעתיק (בפירוש).

יג. מן ההוראות מכהנ"ל בעבודת השם:

מען מוז געדענקען אויף וויפל מען דארף זיין געהיט זהיר און זריז און די אותות וואס דער אויבערשטער ווייזט להפרט און צום כלל זאלן פועל זיין מיט זייער גאנצער שטארקייט און — למעשה בפועל און אין א פנימיות: מה-דאך אז ביים דור דיעה פון דור המדבר האט געקענט זיין, אז נאך די אותות זאל זיין דער „וינסו אותי זה עשר פעמים“ — עאכנ"כ בדרא דעקבתא דמשיחא, דארף מען טאן און טאן ביז צו זיין זיכער — אז מען האט עס באוואונט.

און דורך דעם וואס יעדערער וועט זיך מתבונן זיין אין די אותות וואס דער אויבערשטער האט געטאן מיט אידן אלס כלל, און מיט יעדן איינעם אלס פרט, התבוננות אין אן אופן, אז דאס נעמט אים דורך אינגאנצן —

איז דאס מכין אידן צו דער כניסה לארץ ישראל על ידי משיח צדקנו בגאולה האמתית הנצחית שאין אחרי גלות, ובאופן, כהבטחת הכתוב<sup>70</sup>: כימי צאתך מארץ מצרים — וואס די יציאה איז געווען דורך „אותות“ אשר עשיתי במצרים (וועט זיין בקרוב ממש) אראנו נפלאות.

(משיחת ש"פ שלח תשל"ד)

זאגט „אל תותירו“ און זיי האבן גע-פרואווט דעם אויבערשטן — „ויתירו“. דער אויבערשטער האט געזאגט אז כיום השבת וועט ער ניט מאכן דעם נס פון ירידת המן און דערפאר „אל תצאו“ — איז מען ארויס אין שדה אויספרואוון און זען צי דער מן איז געגאנגען, אפשר איז ניט אויסגעהאלטן דאס וואס דער אויבערשטער האט געזאגט אז שבת וועט ער ניט מאכן דעם נס פון ירידת המן!

ועד"ז ביים שליו — וואס אידן האבן גע'טענה'ט „מי יאכלנו בשר“<sup>69</sup>. ד.ה. נאך דעם ווי מדי יום ביומו איז געגאנגען דער מן מן השמים, און (לשיטת רש"י<sup>70</sup>) אויך שליו — און אעפ"כ, בעת אז „התאוו תאוה“ (זיי האבן געוואלט האבן מערער בשר<sup>71</sup>), האט זיי געקענט איינ-פאלן א ספק ובמילא „וינסו“, „מי יאכלנו בשר“, אז דעם בשר וואס זיי ווילן (נוסף אויפן שליו ראשון) קען דער אוי-בערשטער ניט געבן!

משא"כ די אנדערע נסיונות — די שנים במים<sup>72</sup> און חטא העגל וחטא

(69) בהעלותך יא, ד.

(70) ערכין שם ריש ע"ב (וכן מוכח מסתימת רש"י ב' בשלח, שלא פירש שהשליו ה' רק לזמן קצר). וכיה ברמב"ן בשלח טז, יב. ועוד.

(71) כפרשי ערכין שם. ועוד.

(72) וגם הנסיון דרפידים, אף שהי' אחרי שכבר הוריד להם את המן והגיו את השליו — מ"מ היו נסיון בענין אחר, „היכל לתת מים בארץ צ"י (רש"י בשלח יז, ב).

(\*) ואף שכבר ה' הנס במרה — הרי שם היו מים מכבר, אלא שמרים הם. וראה נחלת אבות שם באורא.

(73) מיכה ז, טו.

(74) פרשתנו יד, כב.

## קרח

זיין די „תלונות בני״י און מ׳האָט גע-  
דאַרפט (אויך) האָבן דעם „אות״ פון פרח  
מטה אהרן?

אויפן פסוק, „השב את מטה אהרן  
לפני העדות למשמרת לאות״ — איז  
רש״י מפרש: „למשמרת לאות לזכרון  
שבחרתי באהרן הכהן ולא ילוננו עוד על  
הכהונה״.

שטעלט זיך דער רמב״ן אויף דעם  
פירוש רש״י און זאָגט „ואין המטה הזה  
אות רק על מטה לוי שנבחר משאר הש-  
בטים לא על אהרן שתה״ לו הכהונה״,  
און ער טייטשט „למשמרת לאות — על  
שבט לוי תמורי הבכורות, כי השריפה  
אות על הכהונה והפרח על הלוי״<sup>10</sup>.

מפרשים<sup>11</sup> זיינען מאריך לבאר, אַז  
לדעת רש״י איז דער אות המטה, „פרח  
מטה אהרן״, געווען אויף ביידע ענינים  
— סיי אויף דעם אַז אהרן איז נבחר  
לכהונה און אויך אַז דער שבט לוי איז  
נבחר לעבודת לוי — און זיי זיינען  
מסביר דעם הכרח לפירוש זה:

אויב דאָס וואָלט געווען אַן „אות״  
בלויז אויף בחירת שבט לוי, וואָלט (א)  
דאָס ניט געווען דער „מטה אהרן״, נאָר

א. שוין גערעדט פיל מאל, אַז רש״י  
בפירושו על התורה פאַרענטפערט אַלע  
שאלות וואָס שטעלן זיך אין פשוטו של  
מקרא (לבן חמש למקרא), און אויב  
ס׳איז דאָ אַ געוויסע שוועריקייט אויף  
וועלכער מ׳געפינט ניט קיין ביאור אין  
פירוש רש״י, דאַרף מען זאָגן, אַז דער  
ענטפער דערויף איז מובן מעצמו ע״פ  
פשוט מ״י, אַדער עס ווערט פאַר-  
ענטפערט דורך איינעם פון די פירושי  
רש״י (אויפן אָרט, אַדער לפני זה).

בפרשתנו, נאָכדעם ווי דער פסוק  
דערציילט וועגן דעם עונש הבלועים —  
„ותפתח הארץ את פ׳ ותבלע אותם גו״<sup>12</sup>  
וואָס „בזאת תדעון כי ה׳ שלחני לעשות  
את כל המעשים האלה — שעשיתי על  
פי הדיבור לתת לאהרן כהונה גדולה  
כו״<sup>13</sup>, און וועגן דעם עונש השרופים —  
„ואש יצאה מאת ה׳ ותאכל את החמשים  
ומאתים איש מקריבי הקטורת״ וואָס  
האָט באַוויזן אַז „האיש אשר יבחר ה׳  
הוא הקדוש״, ו„כולם אוכדים״ (און נאָך  
דער מגיפה) — ווערט דערציילט וועגן  
פרח מטה אהרן.

איז ניט מובן: פאַרוואָס זיינען די אַלע  
עונשים ואותות גלויים ניט גענוג מבטל

(7) שם, כ. וראה בחיי שם: „הכתוב הזה יורה כי  
עדיין היו מתלוננים אחר שנעשו בהם שלושה  
שפטים בליעה ושריפה ומגפה, ומפרט מה פעל כ״א  
מה שפטים״.

(8) שם, כה.

(9) שם.

(10) וכמו שכתב לפניו שם, ו. וראה גם בחיי שם,  
כ. באורי מהר״א (לבעל תרומת הדשן) שם, יח.  
פענח רזא שם. עקידה שער עז בסופו. ועוד.

(11) ראה רא״ם, גוי״א ועוד — כנסמן בהערות  
הבאות.

(1) וכדמוכח גם מזה דכשאין תירוצ (ע״ד הפשט)  
כותב רש״י „איני יודע״ (תולדות כה, ה. ובכריכ  
מקומות) וכיריב — ראה לקריש ח״ה ע׳ 1 הערה 2.  
(2) טז, לב.  
(3) שם, כח ובפרש״י.  
(4) שם, לה.  
(5) שם, ז ובפרש״י שם. וראה פרש״י שם, ו.  
(6) שם, יז, יא ואילך. וראה הערה הבאה.